

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE CURA GERENDA

PRO MORTUIS AD PAULINUM,

LIBER UNUS¹.

INTERROGATUS A PAULINO EPISCOPO NOLANO, UTRUM SEPULTURA QUÆ FIT IN MEMORIIS MARTYRUM, SPIRITIBUS MORTUORUM ALIQUID PROSIT, OSTENDIT IN PRIMIS NIHIL MORTUIS IPSIS OBESSE, ETIAM SI EORUM CORPORIBUS OMNINO NEGETUR SEPULTURA. LOCUM AUTEM SEPULTURÆ NON PER SE PRODESSE QUIDQUAM, SED PER OCCASIONEM DUNTAXAT DUM EX ILLIUS RECORDATIONE MOVETUR ET CRESCIT AFFECTUS PRÆCANTIIUM PRO DEFUNCTIS. CURAM SEPULTURÆ EX HUMANI CORDIS AD CARNEM SUAM AFFECTU VENIRE, EAMQUE MERITO A SANCTIS MARTYRIBUS, CUM AD FELICITATEM AUT MISERIAM NIHIL INTERSIT, CONTEMPTAM FUISSE. HINC DE MORTUIS DICIT, QUI NARRANTUR VIVENTIBUS APPARUISSE, UT SUIS CORPORIBUS SEPULTURA PRÆBERETUR. QUOMODO VISA ILLA FIANT, DOCET VARIIS EXEMPLIS. AD EXTREMUM INQUIRIT AN MORTUIS CURIS INTERSINT AC REBUS HUMANIS.

I. DOMINI SANCTITATI TUÆ², CO-EPISCOPE VENERANDE PAULINE, RESCRIPTORUM DEBITOR FUI, EX QUO MIHI SCRIPSISTI PER

¹ Scriptus circiter annum Christi 421. — Vide *Retract.* lib. II, cap. 64.—

² Vide D. Guillon, tom XXII, pag. 313-318.

homines filiae nostrae religiosissimae Florae, quærens a me utrum prosit cuique post mortem quod corpus ejus apud Sancti alicujus Memoriam sepelitur. Hoc enim abs te vidua memorata petiverat pro defuncto in eis partibus filio suo, et rescripseras consolans eam: idque etiam nuntians de cadavere fidelis juvenis Cynegii, quod materno et pio affectu desideravit, esse completum, ut scilicet in beatissimi Felicis confessoris basilica poneretur. Qua occasione factum est, ut per eosdem perlatores litterarum tuarum etiam mihi scriberes, ingerens hujuscemodi quæstionem, atque ut responderem quid inde mihi videretur, exposcens, nec taceus ipse quid sentias. Nam dicis videri tibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fidelium pro suis ista curantium. Adjungis etiam vacare non posse, quod universa pro defunctis Ecclesia supplicare consuevit: ut hinc et illud conjici possit, homini prodesse post mortem, si fide suorum humando ejus corpori talis provideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam isto modo quæsita Sanctorum.

II. Sed cum hæc ita sint, quomodo huic opinioni contrarium non sit, quod dicit Apostolus: « Omnes enim » astabimus ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque » secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive » malum¹. » Hæc quippe apostolica sententia ante mortem admonet fieri, quod possit prodesse post mortem: non tunc, quando jam recipiendum est quod quisque gesserit ante mortem. Verum hæc ita solvitur quæstio, quoniam quodam vitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore vivitur, ut aliquid adjuvent ista defunctos; ac per hoc secundum ea quæ per corpus gesserunt, eis quæ post corpus religiose pro illis facta fuerint, adjuvan-

¹ 2 Cor. v, 10.

tur. Sunt enim quos nihil omnino adjuvant ista; sive pro eis fiant, quorum tam mala sunt merita, ut neque talibus digni sint adjuvari; sive pro eis, quorum tam bona, ut talibus non indigeant adjumentis. Genere igitur vitæ, quod gessit quisque per corpus, efficitur ut prosint vel non prosint, quæcumque pro illo pie fiunt, cum reliquerit corpus. Nam meritum per quod ista prosint, si nullum comparatum est in hac vita, frustra quæritur post hanc vitam. Ita fit ut neque inaniter Ecclesia vel suorum cura pro defunctis, quod potuerit religionis impendat; et tamen ferat unusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum sive malum, reddente Domino unicuique secundum opera ejus. Ut enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita acquisitum est, quam gessit in corpore.

III. Poterat inquisitioni tuæ sufficere mea brevis ista responsio, sed quæ alia moveant, quibus respondendum existimo, parumper attende. In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium¹. Sed et si nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis quæ Domino Deo ad ejus altare fundentur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Sed utrum aliquid prosit animæ mortui locus corporis sui, operosius inquirendum est. Ac primum utrum intersit aliquid ad inferendam vel augendam miseriam post hanc vitam spiritibus hominum, si eorum corpora sepulta non fuerent, non secundum opinionem utcumque vulgatam, sed potius secundum religionis nostræ sacras Litteras est videndum. Neque enim credendum est, sicut apud Maronem legitur,

¹ 2 Mach. xii, 43.

insepultos a navigando atque transeundo inferno amne prohiberi : quia scilicet

Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt ¹.

Quis cor christianum inclinet his poëticis fabulosisque figmentis, cum Dominus Jesus, ut inter inimicorum manus, qui eorum corpora in potestate haberent, securi occumberent Christiani, nec capillum capitis eorum asserat periturum ², exhortans ne timeant eos qui cum corpus occiderint, amplius non habent quid faciant ³? Unde in primo libro de Civitate Dei satis, quantum existimo, sum locutus, ut eorum dentem retunderem, qui barbaricam vastitatem, præcipue quam nuper Roma perpressa est, christianis temporibus imputando, etiam id obijciunt, quod suis illic non subvenerit Christus. Quibus cum responsum fuerit, animas fidelium pro fidei suæ meritis ab illo fuisse susceptas, insultant de cadaveribus insepultis. Totum itaque istum de sepultura locum verbis talibus explicavi ⁴.

IV. At enim in tanta, inquam, strage cadaverum nec sepeliri potuerunt? Neque istud pia fides nimium reformidat, tenens prædictum, nec absumentes bestias resurrectoris corporibus obfuturas, quorum capillus capitis non peribit. Nec ullo modo diceret Veritas: « Nolite timere » eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere ⁵: » si quidquam obsesset vitæ futuræ quidquid inimici de corporibus occisorum facere voluissent. Nisi forte quispiam sic absurdus est ut contendat eos qui corpus occidunt, non debere timeri ante mortem, ne corpus occidant; et timeri debere post mortem, ne corpus oc-

¹ Virg. Æneid. vi, vers. 327 et 328. — ² Matth. x, 28. — ³ Luc. xii, 4. — ⁴ Ex libro de Civit. Dei cap. 12. — ⁵ Luc. xxi, 18, et Matth. x, 28.

cium sepeliri non sinant. Falsum est ergo quod ait Christus: « Qui corpus occidunt, et postea non habent quid » faciant: » si habent tanta quæ de cadaveribus faciant? Absit, ut falsum sit quod Veritas dixit. Dictum est enim aliquid eos facere cum occidunt, quia in corpore sensus est occidendo; postea vero nihil habere quod faciant, quia nullus sensus est in corpore occiso. Multa itaque corpora Christianorum terra non textit: sed nullum eorum quisquam a cælo et terra separavit, quam totam implet præsentia sui, qui novit unde resuscitet quod creavit. Dicitur quidem in Psalmo: « Posuerunt mortalia ser- » vorum tuorum escam volatilibus cæli, carnes sanctorum » tuorum bestiis terræ: effuderunt sanguinem eorum » tanquam aquam in circuitu Jerusalem, et non erat qui » sepeliret ¹. » Sed magis ad exaggerandam crudelitatem eorum qui ista fecerunt, non ad eorum infelicitatem qui ista perpressi sunt. Quamvis enim hæc in conspectu hominem dura et dira videantur, sed « Pretiosa in conspectu » Domini mors sanctorum ejus ². » Proinde ista omnia, id est, curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis sunt vivorum solatia, quam subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis aut nulla. Præclaras exequias in conspectu hominum purpurato illi diviti turba exhibuit famulorum: sed multo clariores in conspectu Domini ulceroso illi pauperi ministerium præbuit Angelorum; qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, sed in Abrahæ gremium sustulerunt ³. Rident hæc illi, contra quos defendendam suscepimus Civitatem Dei. Verumtamen sepulturæ curam etiam eorum philosophi contempserunt; et sæpe universi exercitus, dum pro terrena patria morentur, ubi postea jacerent, vel quibus bestiis esca fierent,

¹ Psal. lxxviii, 2, 3. — ² Id. cxv, 15. — ³ Luc. xvi, 22.

non curaverunt; licuitque poëtis de hac re plausibiliter dicere: «Coelo tegitur, qui non habet urnam¹:» quanto minus debent de corporibus insepultis insultare Christianis, quibus et ipsius carnis membrorumque omnium reformatio, non solum ex terra, verumetiam ex aliorum elementorum secretissimo sinu, quo dilapsa cadavera recesserunt, in temporis puncto reddenda et redintegranda promittitur?

V. Nec ideo tamen contemnenda et abjicienda sunt corpora defunctorum, maximeque justorum ac fidelium, quibus tanquam organis et vasis ad omnia bona opera sancte usus est spiritus. Si enim paterna vestis et annulus, ac si quid hujusmodi tanto charius est posteris, quanto erga parentes major affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utique multo familiarius atque conjunctius, quam quælibet indumenta gestamus². Hæc enim non ad ornamentum vel adjutorium, quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent. Unde et antiquorum justorum funera officiosa pietate curata sunt, et exequiæ celebratæ, et sepultura provisæ: ipsique cum viverent, de sepeliendis, vel etiam transferendis suis corporibus filiis mandaverunt³. Et Tobias sepeliendo mortuos Deum promeruisse, teste Angelo commendatur⁴. Ipse quoque Dominus die tertio resurrecturus religiosæ mulieris bonum opus prædicat⁵, prædicandumque commendat, quod unguentum pretiosum super membra ejus effuderit, atque hoc ad eum sepeliendum fecerit: et laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui corpus ejus de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt⁶:

¹ Lucan. in 7. de occisis Pharsalica pugna. — ² Ex lib. 1 de Civit. Dei, c. 13. — ³ Gen. xxiii, 3; xxv, 9; et xlvi, 30. — ⁴ Tob. ii, 9, et xii, 2. — ⁵ Matth. xxvi, 10. — ⁶ Joan. xix, 38.

Verum istæ auctoritates non hoc admonent, quod insit ullus cadaveribus sensus, sed ad Dei providentiam (cui placent etiam talia pietatis officia) corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis astruendam. Ubi et illud salubriter dicitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viventibus et sentientibus exhibemus, si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officii diligentiaque persolvitur. Sunt quidem et alia quæ sancti Patriarchæ de corporibus suis vel condendis vel transferendis prophético Spiritu dicta intelligi voluerunt¹: non autem hic locus est ut ea pertractemus, cum sufficiant ista quæ diximus. Sed si ea quæ sustentandis viventibus sunt necessaria, sicut victus et amictus, quamvis cum gravi afflictione desint, non frangunt in bonis perferendi tolerantique virtutem, nec eradicant ex animo pietatem, sed exercitatum faciunt foecundiores: quanto magis cum desunt ea quæ curandis funeribus condendisque corporibus defunctorum adhiberi solent, non efficiunt miseros in occultis piorum sedibus jam quietos. Ac per hoc, quando ista cadaveribus Christianorum in illa magnæ urbis, vel etiam aliorum oppidorum vastatione defuerunt, nec vivorum culpa est, qui non potuerunt ista præbere; nec mortuorum pœna, qui non potuerunt ista sentire. Hæc est mea de sepulturæ causa atque ratione sententia. Quam propterea ex alio libro meo in istum transtuli, quia facilius hoc a me recenseri potuit, quam idipsum alio modo eloquendum fuit.

VI. Quod si verum est, profecto etiam provisus sepeliendis corporibus apud Memorias Sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorum: quoniam si nonnulla religio est ut sepeliantur, non potest

¹ Gen. xlvi, 50.

nulla esse quando ubi sepeliantur attenditur. Sed cum talia vivorum solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video quæ sunt adjumenta mortuorum, nisi ad hoc ut dum recolunt ubi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem Sanctis illos tanquam patronis susceptos apud Dominum adjuvandos orando commendent. Quod quidem facere possent, etiamsi talibus locis eos humare non possent. Sed non ob aliud vel Memoriae vel Monumenta dicuntur ea quæ insignita fiunt sepulcra mortuorum, nisi quia eos qui viventium oculis morte subtracti sunt, ne oblivione etiam cordibus subtrahantur, in memoriam revocant, et admonendo faciunt cogitari: nam et Memoriae nomen id aperitissime ostendit, et Monumentum eo quod moneat mentem, id est, admoneat, nuncupatur. Propter quod et Græci *μνημεῖον* vocant, quod nos Memoriam seu Monumentum appellamus: quoniam lingua eorum memoria ipsa qua meminimus *μνήμη* dicitur. Cum itaque recolit animus ubi sepultum sit charissimi corpus, et occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis et precantis affectus. Qui cum defunctis a fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est iis, qui cum in corpore viverent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt. Verum et si aliqua necessitas vel humari corpora, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in christiana et catholica societate defunctis etiam tacitis nominibus eorum sub generali commemoratione suscepit Ecclesia; ut quibus ad ista desunt parentes, aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi. Si autem deessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide

ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodesset spiritibus eorum quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

VII. Cum ergo fidelis mater fidelis filii defuncti corpus desideravit in basilica Martyris poni, siquidem credidit ejus animam meritis Martyris adjuvari; hoc quod ita credidit, supplicatio quædam fuit; et hæc profuit, si quid profuit. Et quod ad idem sepulcrum recurrit animo, et filium precibus magis magisque commendat, adjuvat defuncti spiritum, non mortui corporis locus, sed ex loci memoria vivus matris affectus. Simul enim et quis et cui commendatus sit, non utique infructuose religiosam mentem precantis attingit. Nam et orantes de membris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, et si quid aliud visibiliter faciunt; quamvis eorum invisibilis voluntas et cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indiciis, ut humanus ei pandatur animus: sed hinc magis se ipsum excitat homo ad orandum gemendumque humiliter atque ferventius. Et nescio quomodo, cum hi motus corporis fieri nisi motu animi præcedente non possint, eisdem rursus exterius visibiliter factis, ille interior invisibilis qui eos fecit augetur: ac per hoc cordis affectus, qui ut fierent ista præcessit, quia facta sunt crescit. Verumtamen si eo modo quisque teneatur, vel etiam ligetur, ut hæc de suis membris facere nequeat, non ideo non orat interior homo, et ante oculos Dei in secretissimo cubili, ubi compungitur, sternitur. Ita etiam cum plurimum intersit ubi ponat corpus mortui sui, qui pro spiritu ejus Deo supplicat, quia et præcedens affectus locum elegit sanctum, et illic corpore posito recordatus locus sanctus eum qui præcesserat renovat et auget affectum: tamen etiamsi non possit, ubi religiosus

animus elegit, humare quem diligit, nullo modo debet a supplicationibus necessariis in ejus commendatione cessare. Ubi cumque enim jaceat vel non jaceat defuncti caro, spiritui requies acquirenda est: qui cum inde exiret, secum abstulit sensum, quo interesse possit quomodo quisque sit, sive in bonis, sive in malis: nec ab ea carne expectat adjuvari vitam suam, cui præbebat ipse vitam, quam detraxit excedens, et redditurus est rediens; quoniam non caro spiritui, sed spiritus carni etiam ipsius resurrectionis meritum comparat, utrum ad poenam, an ad gloriam reviviscat.

VIII. Legimus in Ecclesiastica historia, quam græce scripsit Eusebius, et in latinam linguam vertit Rufinus, Martyrum corpora in Gallia canibus exposita, canumque reliquias atque ossa mortuorum usque ad extremam consumptionem ignibus concremata; eosdemque cineres fluvio Rhodano, ne quid ad memoriam qualemcumque relinqueretur, inspersos. Quod non ob aliud credendum est divinitus fuisse permissum, nisi ut discerent Christiani, in confitendo Christum, dum contemnunt hanc vitam, multo magis contemnere sepulturam. Hoc enim quod ingenti sævitia de corporibus Martyrum factum est, si eis quidquam noceret, quominus beate requiescerent eorum victoriosissimi spiritus, non utique fieri sineretur. Reipsa ergo declaratum est, non ideo dixisse Dominum: « Nolite » timere eos qui corpus occidunt, et postea non habent » quid faciant¹, » quod non esset permissurus aliquid eos facere de suorum corporibus mortuorum: sed quoniam quidquid facere permissi essent, nihil quo minueretur christiana defunctorum felicitas fieret, nihil inde ad sensum post mortem viventium perveniret; nihil ad detrimentum saltem ipsorum corporum, quo minus integra resurgerent, pertineret.

¹ Matth. x, 28, et Luc. xii, 4.

IX. Et tamen ex illo humani cordis affectu, quo nemo unquam carnem suam odio habet¹, si cognoscant homines aliquid post mortem suam suis corporibus defuturum, quod in sua cujusque gente vel patria poscit solemnitas sepulturæ, contristantur ut homines; et quod ad eos post mortem non pertinet, ante mortem suis corporibus timent: ita ut inveniatur in Regnorum libris Deus per Prophetam minari alteri Prophetæ, qui ejus transgressus est verbum, quod non inferretur cadaver ejus in sepulcrum patrum ejus. Quæ Scriptura sic habet: « Hæc » dicit Dominus: Quoniam inobediens fuisti ori Domini, » et non custodisti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus, et reversus es, et comedisti panem, et » bibisti aquam in loco, in quo præcepit tibi ne come- » deres panem; neque biberes aquam, non inferetur ca- » daver tuum in sepulcrum patrum tuorum². » Quanti hæc poena pendenda sit, si secundum Evangelium cogitemus, ubi post corpus occisum nihil metuendum esse didicimus ne membra exanima patiantur, nec poena dicenda est. Si autem humanum erga suam carnem consideremus affectum, potuit inde terreri vel contristari vivus, quod sensurus non erat mortuus: et hæc erat poena, quoniam dolebat animus id de suo corpore futurum, quamvis cum fieret non doleret. Hactenus enim voluit Dominus servum suum plectere, qui non sua contumacia spreverat præceptum ejus implere, sed aliena decipiente fallacia obedire se credit, quando non obedivit. Neque enim putandum est ita fuisse interemptum morsu bestię, ut ad supplicium tartareum ejus deinde anima raperetur: quandoquidem ipsum ejus corpus idem leo qui occiderat custodivit, jumento etiam quo vehebatur illæso, et simul cum illa immani fera intrepida præsentia ad sui

¹ Ephes. v, 29. — ² 3 Reg. xiii, 21, 22.

domini funus astante. Quo mirabili signo apparet hominem Dei coercitum potius temporaliter usque ad mortem, quam punitum esse post mortem. De qua re Apostolus, cum propter quasdam offensas commemorasset infirmitates mortisque multorum: « Si enim nos ipsos, » inquit, judicemus, a Domino non judicemur. Cum » judicamur autem, a Domino corripiamur, ne cum mundo » damnemur¹. » Eum sane ipse qui deceperat in monumento proprio satis honorifice sepelivit, seque sepeliendum juxta ossa ejus curavit: ita sperans parci posse quoque ossibus suis, cum veniret tempus quando secundum illius hominis Dei prophetiam Josias rex Juda in illa terra multorum eruit ossa mortuorum², eisdemque ossibus sacrilega altaria, quæ sculptilibus constituta fuerant, funestavit. Pepercit quippe illi monumento ubi jacebat Propheta, qui ante annos amplius quam trecentos ista prædixerat; et propter ipsum nec illius qui eum seduxerat, sepultura violata est. Affectu namque illo, quo nemo unquam carnem suam odio habet³, providerat cadaveri suo, qui occiderat mendacio animam suam. Ex hoc igitur quod carnem suam quisque naturaliter diligit, et illi poena fuit addiscere, non eum futurum in sepulcro patrum suorum; et huic cura prospicere, ut parceretur ossibus suis, si juxta eum jaceret, cujus sepulcrum nemo violaret.

X. Hunc affectum Martyres Christi pro veritate certantes vicerunt: nec mirum quia contempserunt quod non fuerant peracta morte sensuri, qui non potuerunt eis, quos viventes sentiebant, cruciatibus vinci. Poterat utique Deus, qui leonem Prophetæ corpus, quod ipse occiderat, ulterius non permisit attingere, et fecit de peremptore custodem⁴, poterat, inquam, a suorum in-

¹ 1 Cor. xi, 31, 32. — ² 4 Reg. xxiii, 16. — ³ Ephes. v, 29. — ⁴ 3 Reg. xiii, 24.

terfectis corporibus canes quibus fuerant projecta prohibere, poterat et ipsorum hominum innumerabilibus modis terrere sævitiam, ne cadavera incendere, ne cineres dispergere auderent: sed hoc quoque experimentum multiplici varietati tentationum deesse non debuit, ne fortitudo confessionis, quæ immanitati persecutionis pro corporis salute non cederet, pro sepulcri honore trepidaret; postremo ne fides resurrectionis consumptionem corporum formidaret. Debuerunt ergo et ista permitti, ut etiam post hæc tanti horroris exempla Martyres in Christi confessione ferventes, hujus quoque testes fierent veritatis, in qua didicerant eos, a quibus sua corpora interficerentur, postea nihil habere quod facerent: quoniam quidquid mortuis corporibus facerent, utique nihil facerent, quando in carne omni vita carente, nec aliquid sentire posset qui inde migravit, nec aliquid inde perdere qui creavit. Sed inter hæc quæ fiebant de corporibus occisorum, cum Martyres ea non metuentes magna fortitudine paterentur; tamen apud fratres luctus ingens erat, quod nulla dabatur potestas sanctorum funeribus justa persolvere, nec occulte subtrahere aliquid, sicut eadem testatur historia¹, crudelium custodum vigiliæ permittebant. Ita cum illos qui occisi fuerant, in dilaceratione membrorum suorum, in conflagratione ossium, in dispersione cinerum, miseria nulla contingeret; istos tamen qui nihil eorum sepelire poterant, magna misericordia cruciabat; quia in nullo modo sentientibus ipsi quodam modo sentiebant, et ubi jam illorum nulla erat passio, erat istorum misera compassio.

XI. Secundum istam quam dixi miseram compassionem laudantur illi, et a rege David benedicuntur, qui Saulis et Jonathæ ossibus aridis sepulturæ misericordiam

¹ Vide Euseb. lib. v, c. 1.

præstiterunt¹. Quæ tandem misericordia præstatur nihil sentientibus? An forte hoc revocandum est ad illam opinionem, quod infernum fluvium insepulti non poterant transmeare²? Absit hoc a fide christiana: alioquin pessime actum est cum tanta Martyrum multitudine, quorum non potuerunt corpora sepeliri, et fallaciter eis Veritas dixit: «Nolite timere eos qui corpus occidunt, et » postea non habent quid faciant³, » si eis tanta mala facere potuerunt, quibus impedirentur ad loca exoptata transire. Sed quia hoc sine ulla dubitatione falsissimum est, nec aliquid obest fidelibus negata eorum corporibus sepultura, nec aliquid si exhibeatur infidelibus prodest: cur ergo illi qui Saulem et filium ejus sepelierunt, misericordiam fecisse dicuntur, et ob hoc a rege pio benedicuntur; nisi quia bene afficiuntur corda miserantium, quando ea dolent in mortuorum corporibus alienis, quæ illo affectu, quo nemo unquam carnem suam odio habet⁴, nolunt fieri post mortem suam corporibus suis, et quod sibi exhiberi volunt quando sensuri non sunt, aliis non sentientibus curant exhibere dum ipsi sentiunt.

XII. Narrantur visa quædam, quæ huic disputationi non negligendam videantur inferre quæstionem. Feruntur quippe mortui nonnulli vel in somnis, vel alio quocumque modo apparuisse viventibus atque ubi eorum corpora jacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis admonuisse ut sibi sepultura, quæ defuerat, præberetur. Hæc si falsa esse responderimus, contra quorundam scripta fidelium, et contra eorum sensus qui talia sibi accidisse confirmant, impudenter venire videbimur. Sed respondendum est, non ideo putandum esse mortuos ista sentire, quia hæc dicere vel indicare vel petere videntur in somnis. Nam et viventes apparent sæpe viventibus

¹ 2 Reg. II, 5. — ² Æneid. VI. — ³ Luc. XII, 4. — ⁴ Ephes. V, 29.

dormientibus, dum se ipsi nesciant apparere; et ab eis hæc quæ somniaverint, audiunt dicentibus, quod eos in somnis agentes aliquid vel loquentes viderint. Si ergo me potest aliquis in somnis videre, sibi aliquid quod factum est indicantem, vel etiam quod futurum est prænuntiantem; cum id ego prorsus ignorem, et omnino non curem, non solum quid ille somniet, sed utrum dormiente me vigilet, an vigilante me dormiat, an uno eodemque tempore vigilemus ambo sive dormiamus, quando ille somnium videt in quo me videt: quid mirum si nescientes mortui nec ista sentientes, tamen a viventibus videntur in somnis, et aliquid dicunt, quod evigilantes verum esse cognoscant? Angelicis igitur operationibus fieri crediderim, sive permittatur desuper, sive jubeatur, ut aliquid dicere de sepeliendis corporibus suis videantur in somnis, cum id penitus nesciant quorum illa sunt corpora. Id autem aliquando utiliter fit, sive ad vivorum quaecumque solatium, ad quos pertinent illi mortui, quorum apparent imagines somniantibus; sive ut his admonitionibus generi humano sepulturæ commendetur humanitas: quæ licet defunctis non opituletur, culpanda tamen irreligiositate negligitur. Aliquando autem fallacibus visis homines in magnos mittuntur errores, quos talia perpeti justum est. Velut si quisquam videat in somnis, quod Æneas vidisse apud inferos poëtica falsitate narratur¹: et ei cujuspian non sepulti appareat imago, loquaturque talia, qualia fertur illi locutus fuisse Palinurus; et cum evigilaverit, ibi corpus ejus inveniat, ubi jacere inhumatum cum somniaret audivit, admonitus et rogatus ut sepeliret inventum; et quia id verum esse comperit, credat ideo mortuos sepeliri, ut eorum animæ ad loca transeant, unde insepultorum animas inferna prohi-

¹ Virgil. Æneid. VI.